

**Jason Stanley, How Propaganda Works
(Princeton/Oxford: Princeton University Press, 2015),
353 str.**

Skuhala Karasman, Ivana

Source / Izvornik: **Prolegomena : Časopis za filozofiju, 2017, 16, 220 - 222**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:261:883502>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Jason Stanley, *How Propaganda Works* (Princeton/Oxford: Princeton University Press, 2015), 353 str.

Knjiga Jasona Stanleya *How Propaganda Works* izašla je prije dvije godine, no ona u kontekstu recentnih političkih zbivanja i ponovnih buđenja populističkih i ekstremnih političkih opcija, koje se u svojoj retorici često pozivaju na demokraciju, danas je možda i aktualnija nego prije. Čak štoviše, ova se četvrta Stanlyjeva knjiga (do sad je izdao sljedeće knjige: *Knowledge and Practical Interests*, 2005.; *Language in Context*, 2007. i *Know How*, 2011.), može uzeti kao dobar primjer kako filozofija može biti aktualna. Ona pokazuje kako filozofske analize, kada se “spuste” iz područja često široj javnosti nerazumljivih žargona, mogu i te kako biti *korisne* za razumijevanje političkih zbivanja, ali i za izbjegavanje zamki koje ta ista politička zbivanja postavljaju pred građane. U potki ove knjige nalaze se temeljene Stanleyjeve ideje s područja epistemologije i filozofije jezika koje je razvijao u prethodnim trima knjigama. Knjiga *How Propaganda Works* osim “Introduction: The Problem of Propaganda” i “Conclusion” sadrži sljedećih sedam poglavlja: “Propaganda in the History of Political Thought”, “Propaganda Defined”, “Propaganda in Liberal Democracy; Language and Mechanism of Control”, “Ideology”, “Political Ideologies” i “The Ideology of Elites: A Case Study”.

Knjiga započinje osobnom ispovijesti u kojoj saznajemo ponešto o Stanleyjevoj obiteljskoj prošlosti, njegovom ocu Manfredu Stanlyju i majci Mary te njihovim karijerama. Dio podataka iznesenih na početku razjašnjava ponešto i o strukturi same knjige. Naime, Manfred Stanley bio je profesor sociologije na Syracuse University i ravnatelj institucije Center for the Study of Citizenship na Maxwell School for Citizenship and Public Affairs. Roditelji su mu preživjeli holokaust, te su im, kao i mnogim intelektualcima nakon Drugog svjetskog rata, predmeti interesa bila pitanja autoritarnosti, autoriteta i podložnosti. U “Predgovoru” se nastanak ove knjige povezuje s preuzimanjem očeve knjižnice nakon njegove smrti koja se sastojala od djela iz klasične sociološke teorije i srodnih područja. Ovi podaci relevantni su za razumijevanje same knjige, jer radi se o pomalo neuobičajenom spoju u kojem se u isto vrijeme nailazi na analitički pristup problemu, prije svega s pozicija filozofije jezika tj. formalne semantike, koji se kombinira s kontinentalnom filozofskom tradicijom. Tako se u knjizi susrećemo s Karlom Marxom, pripadnicima Frankfurtske škole, Alainom Badiouom, i dr. U isto vrijeme opširno se koristio Weberovom analizom ideologije i elite, rezultatima istraživanja iz područja socijalne psihologije filozofima antike i to jednako suvereno kao i političkom teorijom Rawlesa ili Kantovom etikom, feminističkim i kritičkim rasnim teorijama.

Fokalna tema knjige je propaganda. Ona je piše Stanley “[...] dio mehanizma kojim su ljudi zavarani o tome kako na najbolji način ostvariti svoje ciljeve te stoga ne uviđaju što je u njihovom najboljem interesu” (str. 11). Mada se propaganda povezuje s totalitarnim sustavima knjiga je prvenstveno usredotočena na analizu i razotkrivanje mehanizma kojima se različite interesne skupine koriste u demokratskim društvima kako bi ostvarile svoje interese. Prošli američki predsjednički izbori i retorika kojom se koristio tada predsjednički kandidat, a danas predsjednik Sjedinjenih Američkih Država, Donald Trump, u dijelu *mainstream* medija ovaj je knjizi zbog analize primjenjive na konkretnu političku situaciju priskrbio pažnju prelazeći time iz područja interesa jedne discipline, filozofije, u područje političke kulture i svakodnevne politike.

U uvodnom poglavlju “Introduction: The Problem of Propaganda” Stanley započinje s primjerom Trećeg Reicha i upotrebom teme junaštva u kontekstu propagande, ukazujući na mehanizam asocijacije kojim se koriste propagatori kako bi zamaglili racionalno odlučivanje. U prvom poglavlju “Propaganda in the History of Political Thought” autor ukazuje na paradoks demokracije. Demokracija počiva na slobodi izražavanja te ne posjeduje mehanizme kojima bi spriječila propagandu i demagogije, mada su neposredna opasnost za demokraciju. U drugom poglavlju naslovljenom “Propaganda Defined” započinje s izvještajem trilateralne komisije naslovljenim “Governability of Democracies” iz 1975. godine kojim se ukazuje na *demokratski udar* kojim se slabi autoritet i dovodi u situaciju u kojoj osobe bez stručnih znanja bivaju uključene u proces odlučivanja. U ovom poglavlju posebice se bavi dvjema, prema njemu, pogrešno pripisanim bitnim karakteristikama propagande, prvoj da je propaganda pogrešna i drugoj da je propaganda neiskrena. Na primjerima rečenica koje se koriste od strane nekih političara, poput “Muslimani su oko nas.” pokazuje kako netočnost nije ono što čini ovo elementom propagande, već se ovdje uvodi koncept *manjkave ideologije* (*flawed ideology*) kao uvjet da nešto bude učinkovita propaganda. Ujedno se dotiče institucija koje u društvu služe kao oruđa propagande, poput medija i obrazovnih institucija. U trećem poglavlju naslovljenom “Propaganda in Liberal Democracy” odmjerava propagandu unutar normativnih okvira liberalne demokracije, prije svega ukazujući na ulogu razboritosti u političkom odlučivanju. U četvrtom poglavlju “Language as a Mechanism of Control” Stanley upotrebljava formalnu semantiku i pragmatiku za analizu. Ovim se elementima koristi kako bi prikazao mehanizam kojim se demagogija u jezičnim formama koristi za uvođenje u pogrešnih ideoloških vjerovanja u kontekst rasprave. Peto poglavlje “Ideology” ukazuje kako se ideologija pojavljuje kao sustav opravdanja u raskoraku između proklamiranih ideala, poput jednakosti, i stvarnog stanja, poput trenutnih golemih nejednakosti u raspodjeli materijalnog bogatstva. Ovdje se ideologija razumije kao epistemička

kategorija, ukazujući na manjkavost ideologije u epistemološkom smislu, jer su ideološka vjerovanja otporna na racionalnu reviziju. Šesto poglavlje naslovljeno je “Political Ideologies”, a sedmo “The Ideology of Elites: a Case Study”. U ova dva poglavlja Stanley se usredotočuje na analizu političkih ideologija, uzimajući u obzir prije svega Weberovu analizu opravdanja i ideologiju elite, ukazujući pri tome i na važnost grupne pripadnosti i identiteta na odlučivanja i prihvaćanje ideologije.

Ova zanimljiva knjiga pruža informativan i inspirativan uvid u propagandu kao socijalni i politički fenomen. Unatoč nedostataka na koje se nailazi, poput usputnih navođenja različitih teorija i istraživanja iz najrazličitijih područja, što ponekad zahtjeva dodatno konzultiranje literature kako bi se dobio cjeloviti uvid, knjiga predstavlja vrlo uspješan spoj ovih elemenata u jedinstvenu analizu fenomena propagande. Njezina glavna karakteristika, koju sam već nekoliko puta spomenula, širina tema, primjera i znanosti kojima se autor koristi, u isto vrijeme može se promatrati kao njena glavna vrlina i kao moment za moguće zamjerke, tj. glavnu slabost knjige za neke čitatelje, jer iziskuje poznavanje više područja i otvara prostor za različite interpretacije.

Ivana Skuhala Karasman

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
10000 Zagreb
ivana@ifzg.hr